

Ympäristöministeriö / Kirjaamo

Viite Ympäristöministeriön lausuntopyyntö 3.3.2026, VN/22156/2020

SM PEO lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi eräiden kuntien yhteistyöstä merialueen suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan järjestämisessä sekä laiksi pelastuslain 111 a §:n muuttamisesta

Ympäristöministeriö on pyytänyt lausunto otsikon mukaisesta asiasta. Sisäministeriön pelastusosasto (myöhemmin SM PEO) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tuo luonnoksen osalta esille seuraavat asiat:

Yleistä:

SM PEO:lla on ollut mahdollisuus olla mukana ehdotusta koskevan lainvalmistelun vaiheissa ja se on saanut tuoda omat näkökulmansa esille asian osalta.

SM PEO pitää positiivisena ja kannatettavana asiana alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan kehittämistä ja esitettyä sääntelyä kuntien yhteistyöstä ja varautumisesta alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan osalta. Myös Lupa- ja valvontaviraston ohjaava rooli varautumissuunnittelussa on positiivien ja kannatettava asia.

SM PEO kannattaa myös kunnan jälkitorjuntavastuun lisäämistä koskemaan myös aluskemikaalivahinkojen jälkitorjuntaa. Näin nyt lainsäädännössä sääntelemättä oleva asia saa vastuutahon.

Esitetyt jälkitorjunnan yhteistyöalueet ovat loogisia ottaen huomioon mm. pelastustoiminnan yhteistyöalueiden rajat rannikkokuntien osalta. Samat maantieteelliset rajat helpottavat kiireellisestä pelastustoiminnasta vastaavien pelastuslaitosten ja jälkitorjunnasta vastaavien kuntien yhteistyötä torjunnan kokonaisuuden osalta.

Esityksessä 1. lakiehdotuksessa säädettäisiin jälkitorjunnan yhteistyöalueista, varautumisesta ja valmiussuunnitelmasta. Lakiehdotuksen 5 § 6 momentissa säädettäisiin asetuksenantovaltuudesta, jonka nojalla valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä varautumissuunnitelman sisällöstä, valmistelusta ja varautumissuunnitelman käsittelystä. SM PEO pitää erittäin tärkeänä asetuksen antamista. Tällä saataisiin varmistettua varautumissuunnitelmien riittävä sisältö ja yhdenmukaisuus.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

kirjaamo.sm@gov.fi
www.intermin.fi

Esitetty sääntely ei välttämättä varmistaisi sitä, että varsinaiseen jälkitorjuntaan olisi nykyistä mallia ”leveämpiä hartioita” koska kuntien yhteistyön käytännön järjestelyt jäisivät kunnallisen itsehallinnon ja kuntien halun sopia asioita, varaan. Vastuu itse jälkitorjunnan käytännön toteuttamisesta jäisi edelleen yksittäisten kuntien vastuulle, jos kunnat eivät toisin saisi sovittua. Lain tarkoitusta koskevassa 1 §:ssä todetaan, että lain tarkoituksena on edistää eräiden kuntien välistä yhteistyötä. Lailla ei kuitenkaan velvoitettaisi kuntia yhteistyöhön muutoin kuin varautumisen ja varautumissuunnitelman laatimisen osalta.

Luonnoksen pelastustoimintaa koskevista kirjauksista:

Luonnoksessa on turhan paljon pelastustoimea ja pelastustoimintaa koskevaa tekstiä, vaikka esitysluonnos ei sinänsä käsittele alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen pelastustoimintaa, vaan kuntien yhteistyötä merialueen suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan järjestämisessä. Pelastustoimea koskevia tekstejä tulisi karsia esityksestä, jolloin se myös lyhenisi ja käsitteisi paremmin itse esitysluonnoksessa säädettäväksi esitettävää asiaa. Pelastustoimintaa koskevat kirjatukset luonnoksessa tulisi karsia koskemaan vain sellaisia asioita, joilla on suora yhteys jälkitorjunnan järjestämiseen. Tällaisia asioita ovat mm. pelastustoiminnan sisältö, pelastustoiminnan lopettaminen sekä pelastusviranomaisen ja pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet ja tiedonsaantioikeudet.

Pelastustoimintaa koskevat tekstit luonnoksessa ovat osittain vaillinaisia eivätkä tuo esille koko asiaa koskevaa sääntelyä ja järjestelmää. Esimerkiksi pelastustoiminnan johtamista, johtovastuuta ja pelastustoiminnan suunnittelua koskevissa kirjauksissa ei ole käsitelty lainkaan pelastustoiminnan yhteistyöalueen tai valtakunnan tasoista pelastustoiminnan johtamista ja suunnittelua.

Pelastustoiminnasta, sen sisällöstä, aloittamisesta ja lopettamisesta säädetään pelastuslaissa (379/2011). Jos luonnoksessa käsitellään pelastustoimintaa, tulisi siinä pitäytyä siinä, mitä pelastustoimintaa koskevassa lainsäädännössä säädetään. Esimerkiksi luonnoksen sivulla 39 on teksti, jossa käsitellään pelastustoimintaa kuuluvia asioita öljyntorjunnassa. SM PEO toteaa, että tässä nyt lausunnolla olevassa esitysluonnoksessa ei tulisi esittää tulkintoja pelastustoiminnan sisällöstä koska pelastustoiminnan sisällöstä säädetään pelastuslain 32 §:ssä. Kyseinen teksti tulee poistaa esitysluonnoksesta tai vaihtoehtoisesti pitäytyä siinä, mitä pelastuslain 32 §:ssä säädetään ja mitä sitä koskevissa esitoissa todetaan.

Luonnoksen sivulla 39 on teksti: *Öljyvahinkotapauksissa pelastustoiminnan johtajan on varmistuttava ennen päätöksen tekemistä, että kunnan viranomaisilla on riittävät valmiudet huolehtia kyseisen öljyvahingon jälkitorjunnasta (HE 248/2009 vp), jos jälkitorjuntatoimia tarvitaan.* SM PEO toteaa tähän, että on kunnan tehtävä varmistaa riittävät valmiudet sille kuuluvalla jälkitorjuntavastuulle. Jos edellytykset pelastustoiminnan lopettamiselle ovat olemassa, ei pelastustoimintaa voida jatkaa vain sillä perusteella, että jälkitorjunnasta vastuussa oleva taho ei kykene omasta toiminnastaan huolehtimaan. Käytännössä pelastustoiminnan ja jälkitorjunnan vastuut voivat olla liukuvia ja mennä osittain rinnakkain. Edellä mainittu hallituksen esitys (HE 248/2009 vp) koskee nyt jo kumottua lainsäädäntöä.

Sääntelyvaihtoehdoista:

Luonnoksen luvussa 5.1.2 käsitellään valmistelun aikana selvitettyjä eri viranomaisvaihtoehtoja jälkitorjunnan järjestämisvastuun osalta.

Vaihtoehdossa 2. *jälkitorjunnan järjestämistehtävän siirtäminen hyvinvointialueen pelastustoimelle*, sivulta 62, ei tuoda riittävän selvästi esille valmisteluvaiheessa SM PEO:n esille tuomia asioita ja kirjatukset ovat siten sen osalta puutteellisia. SM PEO esittää seuraavien SM PEO:n aiemmin ympäristöministeriölle esittämien asioiden lisäämistä riittävällä tasolla ja kirjauksilla vaihtoehtoa koskevaan tekstiin:

- Pelastustoimen järjestelmä on suunniteltu, toteutettu ja mitoitettu vastaamaan niistä tehtävistä, jotka sille on säädetty. Valtaosa pelastustoimen resursseista kohdistuu pelastuslaissa säädettyjen pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamiseen. Pelastuslain (379/2011) 32 §:ssä säädetään pelastustoiminnan sisällöstä. Pelastuslain 32.2 §:n mukaan *pelastuslaitos vastaa pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta, kun tulipalo, muu onnettomuus tai niiden uhka vaatii kiireellisiä toimenpiteitä ihmisen hengen tai terveyden, omaisuuden tai ympäristön suojaamiseksi tai pelastamiseksi eivätkä toimenpiteet ole onnettomuuden tai sen uhan kohteeksi joutuneen omin toimin hoidettavissa tai kuulu muun viranomaisen tai organisaation hoidettavaksi.*

- Jälkiraivauksesta ja -vartioinnista sekä jälkitorjunnasta säädetään pelastuslain 40 §:ssä. Lain 40.1 §:n mukaan kohteen omistaja on velvollinen huolehtimaan tulipalon jälkiraivauksesta ja -vartioinnista sen jälkeen, kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä. Ajankohdan ratkaisee pelastustoiminnan johtaja. Pelastustoiminnan johtajan tulee tehdä 34 §:n 4 momentissa tarkoitettu päätös pelastustoiminnan lopettamisesta ja ilmoittaa siitä kohteen omistajalle. Öljyvahingoissa ilmoitus tulee tehdä öljyvahinkojen jälkitorjunnasta vastaavalle viranomaiselle. Pyydettyessä päätös on vahvistettava kirjallisesti. Pelastustoimi ei ole vastannut minkään onnettomuustyyppin jälkitoimista, vaan ne ovat kuuluneet aina jollekin toiselle taholle. Öljyvahinkojen jälkitoimista vastaaminen olisi täysin irrallinen poikkeus tässä asiassa. Miksi öljy poikkeaisi mm. muista vaarallisista aineista ja jätteistä? Pelastustoimi ei vastaa esimerkiksi rakennuspaloissa syntyvä vaarallisen ongelmajätteen jälkiraivauksesta.
- Pelastustoiminta on kiireellistä ("sinivilkut ja sireenit") toimintaa ja kuten aiemmin on todettu, on pelastustoimen järjestelmä rakennettu tätä vasten. Jos pelastustoimen resursseja sidottaisiin öljyvahinkojen jälkitoimien hoitamiseen, voisi se vakavasti vaarantaa tämän päätehtävän hoitamisen. Pelastustoimintaan osallistuva päätoiminen pelastuslaitosten henkilöstö tekee valtaosiltaan poikkeusluvan alaista vuorotyötä, joka takaa 24/7/365 valmiuden. Henkilöstön sitominen mahdollisesti pitkäaikaisiin, jopa kuukausia tai vuosia kestäviin, öljyvahinkojen jälkitoimiin voisi mm. työaikalainsäädännön takia vaikeuttaa tai estää henkilöstön käyttämistä varsinaisiin pelastustoimen tehtäviin. Sopimushenkilöstöä on vajaa 16 000. He osallistuvat pelastustoimessa pääasiassa pelastustoimintaan liittyviin hälytystehtäviin oman päätyönsä, yrittäjyytensä, opiskelujen ym. ohella. Pelastustoiminnan tehtävät, joihin he ottavat osaa, ovat pääsääntöisesti varsin lyhytaikaisia, useimmiten muutaman tunnin mittaisia. Tällaiseen toimintaa osallistuminen on useimmille mahdollista em. päätoimiensa ohella. Sen sijaan pitkäaikaiseen öljyvahinkojen jälkitoimien hoitamiseen ei samalla tavalla pystyttäisi sitoutumaan. Jos heitä niissä alettaisiin käyttää, edellyttäisi se todennäköisesti myös satojen erilaisten palokuntasopimusten muuttamista, mitä ei voida pitää kovinkaan realistisena neuvotteluasetelmana.
- Jälkitorjunta käynnistyy usein yhtä aikaa kiireelliseen pelastustoimintaan kuuluvat torjunnan kanssa. Pelastuslain 31.4 § edellyttää, että olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava kiireellisyys- ja tärkeysjärjestykseen. Käytännössä varsinkin suuremmissa öljyvahingoissa pelastustoimi joutuisi sitomaan resurssinsa kiireelliseen pelastustoimintaan kuuluvaan torjuntaan ja jälkitoimista ei välttämättä vastaisi kukaan. Lisäksi tulee huomioida, että pelastuslaitosten tulee vuositasolla hoitaa n. 100 000 muuta kiireellistä pelastustoimen tehtävää, jotka voivat mennä mahdollisten öljyvahingon jälkitoimien edelle.
- Onko järkevää säätää lisätehtäviä sille taholle, joka on muutoinkin tilanteessa kaikkein kiireisin? Laajassa öljyvahingossa pelastustoiminnasta vastaava Rajavartiolaitos ja pelastuslaitokset ovat todella haastavan tehtävän edessä. Pelastuslaitokset joutuvat suorituskykynsä ääriarjoille ja mahdollisesti kaikki maamme pelastuslaitokset ja niiden sopimushenkilöstö osallistuvat kiireelliseen torjuntatehtävään. Lisäksi tehtävästä suoriutumiseen voidaan joutua pyytämään kansainvälistä apua. Tällaisessa tilanteessa jälkitoimista huolehtiminen pelastuslaitoksen toimesta olisi mahdotonta.
- Nykyisellään hyvinvointialueilla ei ole sellaisia öljyvahinkojen jälkitoimiin liittyvää ympäristönsuojelun, jätehuollon, maansiirtojen/maanrakentamisen ja niiden logistiikan sekä kilpailuttamisen osaamista ja resursseja, joita kunnissa ja (ELY-keskuksissa) LVV:ssa on.
- On esitetty käsityksiä siitä, että jälkitoimien hoitamisen voisi toteuttaa kilpailuttamalla urakoitsijoita tehtävään. Näin varmaan voi ollakin esimerkiksi rajatulla alueella olevien maa-öljyvahinkojen kohdalla. Kuitenkin suuren merellisen tai sisävesillä tapahtuvan öljyvahingon jälkitorjunta rannikolla ja saaristossa on todellisuudessa erittäin työvoimavaltaista "pikkulapioiden ja tiskiharjojen" kanssa tehtävää käsityötä, jota ei pelkästään maansiirto ym. koneilla hoideta.

Pelastuslain 111 a §:n muuttamisesta:

Esitysluonnoksen mukaan pelastuslain 111 a §:ää esitetään muutettavaksi siten, että siihen sisällytettäisiin ympäristölle tai ihmisten terveydelle vakavaa vaaraa tai haittaa aiheuttavien aluskemikaali- vahinkojen jälkitorjunnan järjestämisvelvoitetta koskevat säännökset.

Luonnoksessa todetaan, että *öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntavastuun siirtyessä ympäristöministeriöstä sisäministeriön hallinnonalalle vuonna 2019, sisäministeriö ja ympäristöministeriö sopivat, että jälkitorjuntasäännökset siirrettiin tilapäisesti pelastuslakiin öljyvahinkojen torjuntalain*

kumoutuessa. Säännökset tulisi siirtää takaisin ympäristöministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön.

Esitysluonnoksen sivulla 60 todetaan, että *aikataulu- ja sääntelyteknisistä syistä ympäristöministeriö ja sisäministeriö ovat sopineet, että pelastuslain 111 a §:n jälkitorjuntasäännöksiä ei tässä esityksessä kumota pelastuslaista ja siirretä niitä kokonaisuudessaan ympäristöministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön. Jälkitorjuntasääntelyn kokonaisuudistuksen toteuttamismahdollisuuksia arvioidaan toisella hallituskaudella.* SM PEO ei tunnista, että asiasta olisi varsinaisesti sovittu ainakaan virkamiestasolla. SM PEO:n ja ympäristöministeriön pelastusosaston virkamiehet ovat kuitenkin käyneet asian osalta keskustelua, jossa SM PEO on esittänyt ymmärryksen aikataulu- ja sääntelytekniisiin syihin ja asian sääntelyn tärkeyden osalta.

Edellä olevan osalta SM PEO pitää tärkeänä, että jälkitorjuntasäännökset saataisiin siirrettyä mahdollisimman pikaisesti pelastuslaista ympäristöministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön. Aiemmin sovitun mukaisesti näin ei ainakaan tämän esitysluonnoksen mukaan oltaisi tekemässä vaan pelastuslain sääntelyalaa oltaisiin päivittäin laajentamassa. Öljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan sääntely ei kuulu pelastuslain soveltamisalaan.

Pelastuslain 111 a §:n 1 momentin mukaan: *Mitä 36 §:n 2 momentissa ja 36 a §:ssä säädetään pelastustoiminnan johtajan toimivaltuuksista, koskee myös jälkitorjuntaa johtavaa viranomaista.* Kyseistä sääntelyä ei esitetä tässä yhteydessä muutettavaksi. SM PEO pitää erityisen ongelmallisena, että jälkitorjuntaa koskevan **viranomaisen toimivaltuuksista säädetään viittaamalla toiselle viranomaiselle aivan eri tehtävää varten säädettyihin toimivaltuuksiin.** Pelastuslaissa säädetty toimivaltuudet on säädetty kiireellistä pelastustoimintaa varten, jossa toimivaltuuksia voidaan joutua käyttämään mm. kiireellisissä ihmishenkiä pelastavassa pelastustoiminnassa. Jälkitorjuntaa johtavan viranomaisen tehtävät poikkeavat pelastustoimintaa johtavan tehtävistä ja toimivaltuudet tulisi säätää tämän tehtävän vaatimusten mukaisesti. Selvää on, että jälkitorjuntaviranomaisella tulee olla riittävät, tarvittaessa myös perusoikeuksiin puuttumiseen oikeuttavat, toimivaltuudet. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tietyt otto-oikeudet ja liikkumisrajoitukset. Kumotussa öljyvahinkojen torjuntalaissa (1673/2009) oli säädetty torjuntaviranomaisen toimivaltuuksista.

Pelastuslain 111 a §:n 2 momentin mukaan: *Mitä 89 a ja 89 b §:ssä säädetään öljy- ja aluskemikaalivahinkojen pelastustoimintaa johtavan viranomaisen tiedonsaantioikeudesta, koskee myös jälkitorjuntaa johtavaa viranomaista.* Tämän osalta SM PEO toteaa saman kuin edellä 111 a § 1 momentin osalta on todettu.

Sisäministeriössä on käynnissä pelastuslain toisen vaiheen uudistamishanke (VN/9218/2024) sekä pelastustoimen henkilötietojen käsittelyä ja tiedonsaantioikeuksia koskeva lainsäädäntöhanke (VN/30683/2024). Näiden molempien hankkeiden johdosta pelastuslakiin saattaa olla tulossa muutoksia.

Lopuksi:

SM PEO katsoo, että ympäristöministeriön tulee pikaisesti käynnistää lainsäädäntöhanke öljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjuntavastuun siirtämiseksi kokonaisuudessa pois pelastuslaista.

Pelastusylijohtaja

Kimmo Kohvakka

Neuvotteleva virkamies

Pasi Ryyänen

Jakelu Ympäristöministeriö / kirjaamo

Tiedoksi Sisäministeri Mari Rantanen
Valtiosihteeri Heikki Tamminen
Erityisavustaja Timo Kerttula
Hallitussihteeri Laura Siili-Hakkarainen, ympäristöministeriö

VN/13105/2026-SM-1

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: